

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Скрипника Максима Вікторовича «Ядерна політика США у XXI столітті», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дисертації

На початку XXI століття політика ядерного роззброєння, неприпустимість загроз застосування ядерної зброї, взаємна прозорість та відкритість ядерних програм держав набула особливого значення. Дедалі частіше спостерігаються випадки звернення окремих країн до політики ядерного шантажу та порушення ними засад режиму нерозповсюдження ядерної зброї.

Фундаментальною подією, що впливає на ситуацію із забезпеченням ядерної безпеки світу, стало повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року. Російська збройна агресія, що супроводжується прямими погрозами з боку Кремля щодо використання ядерної зброї, стала прикладом цинічного нехтування однією з ядерних країн основоположними принципами міжнародного права та зобов'язаннями, спрямованими на ядерну деескалацію.

Сьогодні режим нерозповсюдження ядерної зброї вимагає негайного пошуку нових моделей взаємодії держав світу задля забезпечення ядерної безпеки. Принципового значення у цьому контексті набуває політика Сполучених Штатів Америки, спрямована на впровадження дієвих та жорстких механізмів ядерного стримування. Виходячи із цього, дисертаційна робота Скрипника М.В., що присвячена виявленню особливостей ядерної політики Сполучених Штатів у XXI столітті в умовах повернення геополітичного протистояння, стратегічної конкуренції між ядерними державами та стрімкого поширення ракетних технологій, має важливе теоретичне та практичне значення.

Питання динаміки трансформації ядерного стримування, криза режиму міжнародної ядерної безпеки, загрози та виклики гонки ядерних озброєнь та агресивна ядерна політика росії є предметом активних наукових дискусій вітчизняних та зарубіжних науковців. Таким чином, вибір дисертантом теми є цілком виправданим; актуальність та своєчасність роботи не викликає сумнівів.

Метою дисертаційної роботи здобувач зробив виявлення особливостей еволюції ядерної політики США у XXI столітті з урахуванням нових викликів та загроз (с. 16).

Наукова новизна отриманих результатів доведена у «Вступі». Автором вперше у вітчизняній політичній науці здійснено комплексне дослідження концептуальної еволюції ядерної політики Сполучених Штатів у XXI столітті в контексті нових загроз стратегічній стабільності; здійснено компаративний аналіз концепцій та підходів адміністрацій президентів США та визначено спільні й відмінні риси, надбання та прорахунки; запропоновано авторське визначення ключових понять та дефініцій, що складають сутність ядерної політики США.

На базі отриманих автором результатів подальшого розвитку набуло розуміння особливостей політики США щодо регіональних акторів, які мали або розвивають ядерні програми та потенційно становлять загрозу для режиму ДНЯЗ та міжнародної безпеки з урахуванням впливу війни росії проти України (с. 18-19).

Практичне значення одержаних результатів полягає у отриманні дисертантом наукових результатів, які можуть бути використані для впровадження в плани навчальних дисциплін для студентів, що навчаються за спеціальностями «міжнародні відносини», «світова політика», «політологія», а також для розробки науково-методичних матеріалів.

Науковий доробок дисертанта також може бути використаний державними установами України, відповідальними за формування та реалізацію зовнішньої політики держави: МЗС України, Комітетом Верховної

Ради України в закордонних справах тощо. Масив емпіричних даних, задіяних та оброблених здобувачем, є основою для подальших досліджень пріоритетів та чинників ядерної політики США (с. 20).

Відповідність дисертації профілю спеціалізованої вченої ради. За змістом дисертаційна робота Скрипника М.В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті», представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії, повністю відповідає спеціальності 052 «Політологія».

Аналіз змісту дисертації. Дисертаційна робота має класичну структуру, загальний текст складає 241 сторінки, основний – 190 сторінок, а саме: анотація, вступ, три розділи, які поділені на підрозділи, висновки до розділів, висновки загальні, список використаних джерел (328 джерел).

У **вступі** наведені дані про актуальність дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, висвітлена мета та завдання дослідження, методи дослідження, наукова новизна одержаних результатів, їхня практична значимість, відомості про апробацію результатів дисертації та публікації.

Розділ 1 «Теоретичні засади дослідження ядерної політики США». У першому розділі розглядаються теоретичні основи вивчення ядерного чинника, категоріальний апарат та джерельна база дослідження.

Дисертацію побудовано на серйозному джерельному ґрунті – 328 найменувань, більшу частину яких складають роботи американських політологів. У своїй роботі дисертант спирається, насамперед, на наукові доробки представників класичного політичного реалізму і неореалістичної парадигми. Також дисертантом були залучені роботи європейських та українських фахівців, що дає можливість комплексного та неупередженого висвітлення проблематики.

В підрозділі 1.2. «Категоріальний апарат дослідження» автором проаналізовано зміст основних ключових понять: «ядерна політика», «стримування» («розширене», «подвійне» та ін.), «контроль над озброєннями» тощо.

Залучення широкого кола оригінальних джерел, таких як Стратегія національної безпеки, Стратегія національної оборони, заяви та виступи офіційних посадовців, є сильною стороною дисертаційного дослідження. В цілому можна констатувати, що дисертант комплексно опрацював існуючі джерела та наукові роботи щодо різних елементів ядерної політики США крізь призму нових викликів і загроз ядерного і ракетного характеру, які впливають на глобальну і регіональну безпеку і стабільність.

Розділ 2 «Стимування та контроль над озброєннями в політиці США XXI століття». В цьому розділі автор досліджує політику Сполучених Штатів щодо контролю над стратегічним та наступальним озброєнням за часів президентства Дж. Буша-молодшого, Б. Обама, Д. Трампа та Джо Байдена, аргументовано визначаючи основні фактори, що зумовили еволюцію підходів американських адміністрацій. Також у цьому розділі дисертантом представлений аналіз стратегічних оборонних ініціатив США в контексті «вакууму договору».

Можна погодитись із висновком автора про те, що на тлі ядерних погроз з боку Кремля та відмови Китаю у переговорах щодо контролю над озброєнням пріоритетним завданням є модернізація ядерного потенціалу США з подальшою підтримкою оборонних можливостей союзників і партнерів (с. 146).

Розділ 3. «Регіональні аспекти ядерної політики США». Дослідницький матеріал цього розділу спрямований на аналіз ядерної політики США в контексті двох найскладніших кейсів – ракетних та ядерних програм КНДР та Ірану. На нашу думку, це – найбільш вдалий розділ дисертаційної роботи.

Дисертант доходить висновку, що ані стратегія дипломатії та переговорів із Іраном Б. Обама, ані політика «максимального тиску» Д. Трампа не призвели до ефективного вирішення іранської ядерної проблеми. Також дисертант слушно відзначає, що посилення військово-політичного співробітництва росії з Іраном і КНДР ще більше послаблює

режим ДНЯЗ та міжнародні зусилля для протидії розповсюдженню ЗМЗ і ракетних технологій (с. 196).

Висновки. У висновках викладено здобуті у дисертації найбільш важливі наукові та практичні результати, які висвітлюють успішне вирішення поставлених здобувачем наукових завдань.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових та фахових виданнях. Оприлюднення основних результатів дослідження відбулась під час участі дисертанта в низці загальноукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференцій, а також шляхом оприлюднення 9 наукових публікацій автора, з яких 5 статті у фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття в періодичному науковому виданні, що входить до науко-метричної бази Scopus, 3 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Питання та зауваження до дисертації. Оцінюючи дисертаційну роботу Скрипника М.В. в цілому позитивно, слід зауважити на деяких аспектах та пропозиціях.

1. Як вже зазначалося, при написанні роботі дисертант залучив широке коло оригінальних джерел та доробків українських та західних політологів, навівши у першому розділі їхній критичний аналіз. Водночас, доцільним було б залучити до історіографічної бази дослідження більшу кількість наукових публікацій, оприлюднених у період 2022-2024 рр., тобто після повномасштабної агресії рф в Україні.

2. У першому розділі було б доцільним проаналізувати теорію ядерного стримування з урахуванням специфіки країн, що належать до ісламської цивілізації, та ефективність застосування щодо них класичних теорій стримування та нерозповсюдження. Висвітлення цього аспекту дало б дисертаційному дослідженню більшої глибини.

3. На нашу думку, значним доповненням третього розділу було б надання автором прогнозу щодо того, як в умовах стрімкого розвитку ядерної та ракетної програм Ірану еволюціонуватиме підхід інших близькосхідних

країн до розвитку власних ядерних програм (т.з. «каскад ядерного розповсюдження»).

Висновок. Наведені зауваження стосуються, здебільшого, питань, що є предметом наукових дискусій. Вони не впливають на високий науковий рівень дисертації і не ставлять під сумнів науково-теоретичне та практичне значення отриманих дисертантом результатів.

Вважаю, що дисертація Скрипника М.В. «Ядерна політика США у ХХІ столітті», є самостійною та завершеною науковою працею, яка містить низку нових, актуальних та достовірних результатів, що свідчать про її важливе значення для сфери політології. Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її автор Скрипник М.В. заслуговує присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія».

Рецензент – кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Захарченко А.М.

ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ОДЕСЬКИЙ ПІДПІС
ЗАХАРЧЕНКО А.М.
ЗАСВІДЧУЮ
ДИРЕКТОР ВІДДІЛУ КАДРІВ
Директор / Д.В. Любарська